

EMLÉKEZÉSEK.

II.

Budapesten.

Az uti törődöttségből és gyűröttségből kisimítottván, a Dunapartira villamosoztam, hogy a rég nem hallott és látott március 15-iki ünnepségből halljak és lássak valamit. Ez bizony nem sikerült. Mire odaértem, már ezrek és ezrek töltötték be a térséget. Be kellett érnem a zászlóerdő leigésével; mert oly közel jutni, hogy akár pár szót is hallhassak az innapi beszédekből, lehetetlen volt.

Hidegtől átjárt vén tagokkal, sok szípet látva, de semmit sem hallva távoztam az ünnepség színhelyéről. Az „Uj Színház”-nál, amelyben a kolozsvári társulat vendégszerepelt, miután csak az utolsó előadásban vettem részt, csakis az utolsó pár nap alatt fordultam meg. Időmet többnyire a Nemzeti Színháznál töltöttem — a *Csikós*-ból tartott próbáim miatt — régi jó pályatársaim között.

A márciusi napfény ki-kicsalta a társaságot a színház oldalánál elhelyezett padokra s ott folyt a beszélgetés multiról és jelenről, amíg egy-egy intervjúra vágyó fiatal újságíró fel nem kért egy kis magánbeszélgetésre, vagy egy lelkes rajzoló nem termett előttem. Mit tehettem egyebet, bevonultam velük a színház társalgótermébe.

Ezek a kis apró lefoglalások a színház közvetlen körében még csak megjárták volna, de az is megtörtént velem, hogy az után csúsztak el. Ha csak szerót tehettem, menekültem előlük. Azok előtt, akik személyesen nem ismertek, még az inkognitót is felhasználtam, csak hogy rövidesen végezhessek velük. Így történt a következő esetem is.

*

Szállásomról távozóban, alighogy bezártam szállodai szobám ajtaját, pár lépésnyire az ajtótól, a folyosón előttem termett egy fiatalember. Figyelemmel nézegette a szobák számaát és egyenesen az én szobám felé tartott. Vén róka vagyok s a tapasztalat már kitanított. Megéreztem, hogy ez a fiatalember engem keres. Ódamegy az ajtóhoz, persze zárva találta. Utánam jött és illedelmes köszönés után így szólott:

— Ha nem csalódom, uraságod abból a szobából jött ki, ahová engem a portás utasított Szentgyörgyi István színművészhez.

— A portás jól irányította, csakugyan ő abban a szobában lakik.

— De az ajtó zárva van.

— Na, akkor megint bezárkózott. Én is alig tudtam bejutni hozzá. Hosszasan kopogtattam én is az ajtaján, de valami Bánk bán nevű urral és Tiborc nevű emberrel nagyon hangos diskurzusban volt, bizonyára nem hallotta vagy nem akarta hallani a kopogtatást, nekem is nehezen nyitotta ki az ajtót. Ha szabad kérdezem, miért keresi öcsémuram Szentgyörgyit?

— Hát csak szeretnék vele beszélgetni egyről-másról, egy kis intervút szeretnék.

— Igen? No, kedves öcsémuram, ebből bajosan lenne valami. Az öreg nem szereti szórni a szót, afféle szófukar ember. Én régi ismerőse vagyok, gyerekkor óta ismerjük egymást, együtt nevekedtünk emberekké, engem elég szívesen látott, de úgy vettem észre, valami dologgal nagyon el van foglalva. A beszélgetést többször abbahagyta. Elgondolkozott, bizonyosan más dolog motoszkált a fejében. Hogy terhére ne legyen, nagyon rövidre szabtam én is a látogatást. Hanem tudja mit, öcsémuram? Hogy meg legyen kímélve az intervjú netaláni sikertelenségétől és a fáradságtól, nagyjában rövidesen elmondom magának, ha hasznát veheti, amit az öregről tudok:

„Született 1842-ben Diósjenőn, Nógrádmegyében.

1852-től 1861-ig együtt tanultunk a debreceni kollégiumban. 1861-ben színész lett. Tíz évig vándorszínész volt. 1871 óta a kolozsvári színház tagja. Most feljött Budapestre a társulattal vendégszereplésre. Játsszani fog az utolsó előadásban, *Csizmadia mint kísértet* színműben. Azután bucsúzóul a *Csikós* népszínműben fellép a Nemzeti Színházban.”

Ez a beszélgetés az alatt az idő alatt történt, amíg a szobám ajtajától a folyosón át leértünk a szállodabeli kávéház egyik asztaláig. Leültem az asztal mellé. A fiatalember, akit, úgy vettem észre, nem elégtett ki a velem való beszélgetés, szintén leült velem szemben.

— Csak még azt szeretném tudni kérem...

Tovább nem folytathatta, mert abban a pillanatban jött a pincér s nevében szólítva, kérdezte, mivel szolgálhat? A fiatalember torkán akadt a szó. Nagyon nézett. Feküdt.

— Hát Szentgyörgyi urhoz van szerencsém?

— Az vagyok, öcsém, az.

— No hát... kérem... De hát... Miért... Csak még azt szeretném tudni...

— Egyelőre ne legyen többre kíváncsi, kedves uram-öcsém. Ha sorsom elhoz még Budapestre és találkozunk, akkor majd kibeszéljük magunkat. Különben öcsémuram ügyes embernek látszik, ne faggasson tovább, írja körül ezt a találkozásunkat, elég ebből ennyi.

Az intervjúunk véget ért.

— Meg is írom, — felelte derüsen a fiatalember.

*

Budapesti tartózkodásomnak majdnem minden napja lóvás-futás közt és véletlenszabta változó programmal telt el. Utóvégre még a rokonaimat sem látogathattam meg. A *Rudas* kedvenc fürdőmben sem fürödhettem meg. Pedig ha megtehettem volna, a nyolcvannyalc évemből tizet bizonyára a bazin fenekén hagytam.

Egy reggel harsány kopogtatás ébresztett fel. Ugy-ahogy rendbeszedve magamat, ajtót nyitottam. S ki áll előttem? Az én kedves uram-öcsém:

Polgár Károly. Böcsánatot kérve a kora reggeli háborgatásért, elmondja, hogy a „Stúdió”-tól küldték hozzám, hogy sürgősen felkerjen a rádióba való beszélésre. Sok mindent hallhattam volna, de annyira nem lepett volna meg, mint ez a hír. Beleresz-

kettem...

— Beszéljek a rádióba? Öcsém, hát hogy gondolják ezt? Vén ember vagyok én már arra. Azután nem tudok én olyan alkalmas dolgot, amit ott előadnék.

— Dehogy is nem tud, bátyám. Mondjon valamit emlékeiből, vagy szerepeiből, a fődolog az, hogy beszéljen. Gondolkodjába estem.

— Például a „Bánk bán”-ból *Tiborc panasza*? Jó volna?

— Ennél jobbat nem gondolhatott, bátyám, én majd bekonferálok, a többi majd elvégzi bátyám.

— Dehát hogyan és miképpen történik ez?

Röviden, érthetően felvilágosítást, magyarázatot, utasítást adott teendőimről. Bucsút véve egymástól, azonnal hozzáfogtam a dologhoz. A dialógból összefüggő magánbeszédet szerkesztettem. Ezzel csak rendbe jöttem, de igazatmondva nemhogy alább szállott volna, de még inkább növekedett. Vizsgáztam, mint diák. Prédikáltam először, mint legátus. Első szerepemben felléptem a színpadon. Voltam főlegény. Az élet különböző változásain mentem keresztül, amelyek különböző érzéseket váltottak ki bennem. Menyasszony nem voltam... De, gondolom,

Szentgyörgyi István.

sajátságos érzelmek virágozhatnak ki egy leánynak szívében, lelkében, egész lényében az idő alatt, amíg lilomos pártájából rózsás fejkötő lesz. Remegés, félelem, visszariadási érzések s mégis hő vágy az előtte ismeretlen s véle még nem történt eseményekre.

Igy történt vélem is, amikor nyolcvannyolc éves, vén fejemmel ráadtam magamat, hogy a rádióba beszéljek. Egész nap nem találtam helyemet, féltem, bele-bele reszkettem, szerettem volna lemondani róla, de arra gondoltam, hogy ez a reám nézve becses kitüntetés és alkalom, ha ezt elszalasztom, vajjon előfordul-e még életemben?!...

Megtörtént...

Az utolsó mondatoknál úgy éreztem magamat, mintha más emberré vedlettem volna át. Szinte szerettem volna még egyszer újra kezdeni és érezni azokat az áhítatos érzelmeket, amelyek az előadás alatt lelkemet átjárták.

A kolozsvári társulatnak budapesti vendégszerepléséről, sajnos, csak annyit mondhatok: mérsékelt reménységében is csalódott. Lelkesedéssel, odaadással, erkölcsi sikerrel működött, de a végeredmény anyagi deficit lett. A társulat többek között előadta a vilnai zsidó társulat által importált „Szomorúságának énekesé” különleges színművet, de tulajdonképpen az érdeklődés hiánya miatt mi voltunk „szomorúságunknak énekesei”.

Bevégződve a Kolozsvári Szintársulat vendégszereplése az „Uj Színház”-ban, a társulat hazautazott. Én maradtam, hogy a Nemzeti Színházban kitűzött „Csikós” népszínműben búcsuzzam el a budapesti közönségtől.

Az előadást ünnepivé tette a zsufolt színház lelkesült közönsége. Volt szíves fogadtatás, taps, dicsőség. A lelkesült közönség egyrésze felálva tapsolt, kézintéssel, kendőlobogtatással üdvözölt. Én is elmondhatom: ezért a feledhetetlen egy estéért érdemes volt nyolcvannyolc esztendőt élnem.

Előadás után a színház előtt várt a közönség egy része. Volt éljenzés, ölelés, kézszorítás és autogram-írás özönével. Alig is tudtam rokonaimmal pár szót váltani, akik eljöttek az előadásra. Vacsoraközben asztalunkhoz jött Radics, a Pannónia cigányprimása, az asztal körül ülők előtt elegánsan meghajtva magát, mellém állott és nagy csodálkozásomra elkezdte játszani: „Végigmentem az ormódi temetőn...” „Magasan repül a daru, szépen szól...” „Csipkés a szőlő levele...” „Télen-nyáron pusztán az én lakásom...” kedves nótáimat.

Honnan tudta, hogy ezek az én kedves nótáim? Nem tudom. Valószínű, volt a bandájában Kolozsvárról Budapestre került cigány és bizonyára az mondta meg neki. Így fűszerezte meg a hírneves öreg cigányprimás az egykori „Zsiga cigány”-nak és öreg „Csikós”-nak Budapesten töltött utolsó estéjét...

Szentgyörgyi István